

STAROSTI PRIJAZNA MESTA IN OBČINE

STAROSTI PRIJAZNA MESTA IN OBČINE V MEDNARODNI PRIMERJAVI

Knjiga *Age-Friendly Cities and Communities in International Comparison* je izšla leta 2016 pri založbi Springer. Urednika sta Thibauld Moulaert in Suzane Garon, avtorji poglavij so strokovnjaki na različnih področjih starosti prijaznih skupnosti. To je eno od pomembnejših del o programu Svetovne zdravstvene organizacije (SZO) Starosti prijazna mesta in občine (SPMO). Knjiga ima tri dele.

V prvem, ki ima naslov *Starosti prijazna mesta in občine: od ideje do prakse*, avtorji razčlenjujejo teoretična ozadja in metodologije na področju starosti prijaznih skupnosti ter možnosti in potrebe za nadaljnji razvoj tega svetovnega programa.

Drugi del knjige z naslovom *Starosti prijazna mesta in občine: En model, veliko programov*, je predstavljenih devet študij primerov, od študije primera enega mesta, študije primerov več mest, do programov na nacionalni ali regionalni ravni. Vsak izmed njih je bolj ali manj povezan s programom SZO Starosti prijazna mesta in občine. V nadaljevanju bom iz tega dela knjige prikazala tiste študije primerov, ki so aplikativnejše za slovenski prostor ter kulturološko in sociološko primerljivejše z nami: *Starosti prijazni Waterloo*, *Zgodba o Quebecu*, *Starosti prijazna Francija*, *Izzivi z ustvarjanjem Starosti prijazne Viktorije in Starosti prijazna Valonija*.

Tretji del knjige ima naslov *Izzivi v zvezi Starosti prijaznimi mesti in občinami in*

obravnava izzive na različnih področjih: otroštvo in starostniki, demenca, pamezna okolja, zdravo in aktivno staranje v skupnosti. Prvi in tretji del knjige bomo predstavili v naslednjih številkah revije.

1. STAROSTI PRIJAZNI WATERLOO

Waterloo je srednje veliko mesto z 120.000 prebivalci, nahaja se 70 km zahodno od Toronta in je glavno mesto province Ontario ter večje kanadsko urbano središče. V njem sta dve univerzi in mednarodno priznan center in raziskovalno središče za računalniško tehnologijo. Značilnost Waterlooja sta tudi relativno dostopen nepremičninski trg in naraščajoče število prebivalstva; pričakovana rast prebivalstva v naslednjih 25 letih je 60 %. Skoraj 35 % populacije sestavljajo starejši ljudje, prevladujejo mladi diplomanti in družine, zaposlene v tehnološkem sektorju. Waterloo je idealno okolje za raziskovanje izzivov, povezanih s hitro rastočo in stara-jočo se populacijo.

Waterloojeva iniciativa na področju starosti prijazne občine je doživela velik uspeh. Septembra 2011 je SZO sprejela Waterloo za članico globalne mreže Starosti prijaznih mest in občin. V juniju 2013 je župan oblikoval poročilo o dosedanjem delu občine na področju staranja, hkrati pa je predvidel tudi akcijski načrt bodočih aktivnosti starosti prijaznega Waterlooja, ki ga je potrdil mestni svet. Zaposleni na občinski upravi so kot odgovor na županovo poročilo oblikovali podrobnejši akcijski načrt, ki konkretno naslavlja vsa

priporočila, ki so navedena v županovem poročilu. Sledila je aktivacija lokalnih prostovoljcev, ki so v sodelovanju z občino pomagali uresničevati plan.

K oblikovanju socialnega okolja za starejše ljudi in ustvarjanju povezave med ljudmi je zelo pripomogla raziskava, ki je bila izvedena v sodelovanju z Univerzo Waterloo. Avtorja John Lewis in Arlene Grooh sta v tem poglavju predstavila nekatere rezultate te kvalitativne raziskave, v kateri so izvedli intervjuje s 76 starejšimi prebivalci o njihovi viziji »izzivov, povezanih s staranjem v mestu Waterloo«. Starejši so v raziskavi na prvem mestu izpostavili pomembnost doma in sosedskega okolja, kar po mnenju avtorjev kaže na veliko potrebo po cenovno in lokacijsko dostopnem domovanju, po dostopnih in ne preveč oddaljenih javnih in tržnih storitvah ter po varni in dostopni infrastrukturi za pešce. Avtorji izpostavljajo, da bi morali načrtovalci v lokalni skupnosti ter urbanisti omogočiti čim boljše staranje v skupnosti, saj je starejšim prijazna občina prijazna vsem prebivalcem.

2. KAKO LAHKO RAZISKOVALNI PROGRAM VZPODBUDI POLITIKO – ZGODBA O QUEBECU

Model Starosti prijaznih mest, kakršen je bil implementiran v provinci Quebec, je odgovor na pospešeno staranje populacije; ta je posledica manjšega števila rojstev, daljše življenjske dobe zaradi medicinskega napredka, razvoja zdravstvene oskrbe in storitev, predvsem pa velikega števila baby-boomerjev, ki postopoma dosegajo starost 65 let in več. V Quebecu živi 1.405.919 ljudi, ki so starejših od 65 let. Predvideva se, da bo do leta 2031 v Quebecu vsak četrtri

prebivalec starejši več kot 65 let. Povprečna življenjska doba je 81,8 let, kar je ena izmed najdaljših življenjskih dob na svetu (ISQ 2010).

Avtorji poglavja o Starosti prijaznem Quebecu: Suzane Garon, Anne Veil, Mario Paris in Samuele Remillard – Boilard opisujejo, kako se je mesto Sherbrooke leta 2007 prvo priključilo globalni mreži SPMO. S tem povezana študija je vplivala na povečanje interesa za vključitev v to mrežo tudi v drugih mestih na lokalni ravni in nacionalni ravni. V letu 2015 je bilo namreč v provinci Quebec več kot 750 starosti prijaznih skupnosti. Več kot 86 % prebivalstva živi v občini, ki je v procesu priključitve iniciativi SPMO. Leta 2009 je bil sprejet tudi nacionalni program SPMO *Municipalites Amies des Aines*. Ta vsebuje konkretne rešitve in možnosti na osmih področjih, ki jih je definirala SZO. Velik poudarek daje aktivnostim za večjo socialno vključenost. Posebnost nacionalnega programa je tudi raznolikost rešitev za občine, ki so v urbanem okolju, in za tiste v ruralnem.

3. STAROSTI PRIJAZNA FRANCIJA – MED LOKALNO DINAMIKO IN RAZDELITVENO POLITIKO PRETEKLOSTI

V preteklosti so različne lokalne politike v Franciji na področju staranja izvedle študije, ki so pomagale definirati pomembne dejavnike staranja v lokalnih skupnostih; na njihovi osnovi so zastavili nacionalni program *Starati se dobro skupaj*. SZO promovira okolja za aktivno staranje skozi participacijo starejših. Po mnenju avtorjev v Franciji vlada ni predlagala standardne metode ali zagotovila

finančno podporo temu pristopu. Slabost nacionalne iniciative je, da je ostala omejena zgolj na podeljevanje nazivov mestom na podlagi njihovih iniciativ in projektov, ki so jih prijavljali.

Ob pomanjkanju nacionalnega financiranja so lokalne skupnosti prilagodile nacionalni program *Starati se dobro* na različne načine: največkrat kot priložnost za spodbujanje lokalne socialne akcije, ponekod tudi kot okoljske in kulturne akcije ter kot akcije za večjo angažiranost seniorjev. Določena lokalna okolja v Franciji so naknadno prevzela program SZO. V urbanih okoljih, ki so začela delovati po programu SPMO, pristopi variirajo od izvajanja študij in oblikovanja partnerstev do izvajanja posebnih akcij, ki so jih lokalne skupnosti kot svojo posebnost zastavile v akcijskem načrtu. Lokalni pristop SZO daje podporo področjem, ki imajo v politiki veliko težo: oprema, urbano načrtovanje, finance itd. Vpliv vodstva občin (to je predstavnikov voljenih uradnikov in administrativnih vodij) na lokalne prioritete je tudi pomemben dejavnik pri trajanju in stopnji doseganja zastavljenih dolgoročnih ciljev občine na področju staranja. Napredek teh programov in njihovo uresničevanje kaže, da lahko zastavljeni cilji v nekaterih starosti prijaznih občinah postanejo ovira, medtem ko druge občine po zastavljenih načrtih napredujejo in redno prilagajajo svoje akcije trenutnim razmeram. Mesta, ki so sprejela program SZO, so povečala svojo prepoznavnost na nacionalni ali celo internacionalni ravni. To jim omogoča večji vpliv na oblikovanje politik na področju staranja. Prednost priključitve programu SZO se kaže tudi v razširitvi in kombinaciji vsebin, ki jih

lokalne skupnosti v Franciji vključujejo v svoje lokalne politike, okolja in socialno participacijo. V Franciji so namreč v preteklosti pri oblikovanju politik dajali velik poudarek na področjih: upokožitev, zdravstvo, socialne akcije in rekreacija, manj poudarka pa na javnem življenju, kulturi in vseživljenjskem učenju.

V Starosti prijaznih mestih v Franciji še vedno ostaja veliko izzivov. Prvi je raznolikost starejše generacije, drugi je boljša vključenost starejših na vseh področjih. Upoštevajoč načela SZO je starajočo se populacijo potrebno enakovredno vključevati v program SPMO, a ne samo mlajših starostnikov, posameznikov v dobri kondiciji z različnimi kompetencami (posebej s tistimi, ki so uporabne za prostovoljstvo), ampak tudi bolj onemogle in socialno izolirano populacijo starejših ljudi. Kako pristopati do te skupine, ostaja še vedno izziv. Drugi izziv, s katerim se je treba v Franciji spopadati, je vključevanje seniorjev od začetka do konca procesa pristopanja lokalnega okolja k programu SZO.

4. ČIGAVA JE ODGOVORNOST? IZZIVI Z USTVARJANJEM STAROSTI PRIJAZNE VIKTORIJE V ŠIRŠEM KONTEKSTU AVSTRALSKE POLITIKE

K omejenemu uspehu pri poskusih implementiranja SPMO v kontekst avstralske države Viktorije je prispevalo pomanjkanje strateških usmeritev s strani zvezne in državne vlade v obliki politik financiranja, vodenja, oblikovanja jasnih kriterijev in povezovalnih partnerstev. Na zvezni ravni se je preoblikovanje avstralske začetne povezanosti z iniciativo SZO v politično

akcijo ustavilo, saj zvezna vlada ni zagotovila vodstva pri koordiniranju programa SZO. Čeprav so vse ravni državne uprave prepoznale pomen aktivnega staranja, se to ni preneslo v voljo in odgovornost za konkretno implementacijo.

Slaba koordinacija in pomanjkanje strateških usmeritev je vodilo k omejenemu sodelovanju med sektorji, ki so pomembna za področje staranja, prav tako ni bil v ta namen ustanovljen nikakršen organ. To se kaže tudi v tem, da v Viktoriji starejši ljudje niso vključeni v proces izvajanja SPMO, v težavah pri uvedbi celostnega starosti prijaznega programa na zvezni ravni ter v manjšem vključevanju akademske ravni. Pri implementiranju iniciative SZO pa bi morala biti vključena ravno akademska stroka, država pa bi morala zagotoviti financiranje raziskave na področju starosti prijazne Viktorije. Raziskava je potrebna zaradi bolj preglednega informiranja politike, kot tudi zaradi lažjega oblikovanja implementacijskih strategij na državni in lokalni ravni.

Da se zagotovi kontinuirana trajnost in uspešna implementacija programa Starosti prijaznih mest in občin v Viktoriji ter v drugih avstralskih državah, je potrebno uspešno izvajati pristop *od zgoraj navzdol* v smislu enotne politične usmeritve in zvezne podpore iniciativi *od spodaj navzgor* – takšen je na primer program Cota Starosti prijazne Viktorije. Nekateri koordinirani poskusi so začetek podpore tem programom; takšna je prva konferenca Avstralske mreže starosti prijaznih mest in občin, ki jo je organizirala glavna avstralska mestna uprava. Vsekakor je trajnost teh iniciativ in sodelovanj odvisna od zvezne in državnih vlad ter

njihove volje, da reflektirajo vizijo, po kateri so starejši ljudje prepoznani kot prednost in ne kot ovira. Po mnenju avtorjev bi se moralo to odražati tako v politikah kakor na področju urbanega načrtovanja ter dolgotrajne oskrbe. Da bi to dosegli, je treba krepiti zagovornišтво, potrebno je tudi več vložka s strani lokalnih skupnosti, organizacij, akademske sfere in aktivnih starejših ljudi.

5. BELGIJSKI PRIMER – POMANJKANJE ZNANJA O STAROSTI PRIJAZNIH SKUPNOSTIH IN PRIMER SOCIALNE PARTICIPACIJE V VALONIJI

Ta primer opisujeta Thimbauld Mouralaert in Genevieve Houioux. Avtorja poročata, da imajo zaposleni na področju staranja in politik malo ali nič znanja o tem, kaj lahko starosti prijazna iniciativa prinese. Čeprav so v Valloniji izvedli kvalitativno študijo na 12 mestih, ki je bila finančno podpora, je potreben bolj strukturiran programski okvir.

Avtorja razpravljata, kakšni so pogoji za realističen pristop k implementaciji programa SPMO v tej regiji sedaj in v prihodnje. V literaturi in praksi se kažeta dva osnovna pogoja za uspešno implementacijo tega programa: izvedba raziskave in vključitev obstoječih pristopov v zastavljeni kontekst. Izvedba raziskave skupaj z zastavljenim programom je ključna pri implementaciji programa SPMO. Sodelovanje raziskovalcev ni zadostno, saj je treba jasno definirati znanje in akcije. Pri raziskavah bi se lahko občine osredotočale na področje komunikacije, ki je precej nerazvito pri uvajanju programa starosti

prijaznih mest in občin. Vsekakor je komunikacija eno od osmih področij, ki jih je raziskovala SZO. Avtorja kot možnosti predlagata, da se upoštevajo inovacije v teoriji socialnega dela (Dearing, 2009), ki izpostavljajo pomembnost transparentnosti iniciativ različnemu občinstvu kakor tudi upoštevanje lekcij sociologije inovacij glede pomembnosti govornika (Akrich, 1988), prav tako pa »sociologie du packaging« (Cochoy 2002).

Pri uvajanju programa opozarjata tudi, da je pomembno izhajati iz obstoječe situacije. To pomeni, da se modela SZO SPMO ne more kar prenesti brez refleksije na določen teritorij, kot je Valonija. Pri tem si po mnenju avtorjev občine in mesta lahko pomagajo z raziskavo na področju družbenih ved (Moulaert and Biggs, 2013). S socialnim kohezijskim planom bi starejše ljudi bolj vključili in bi z njimi lažje opravili analizo določenega območja (»teritorial diagnosis«) ter oblikovali občinske svetovalne odbore seniorjev, prav tako pa vključili in bolje izkoristili administrativno osebje, ki ima vlogo vmesnega člana.

Avtorji predlagajo t. i. metodo participativne analize (»participatory diagnosis«) (Houlioux in sod., 2014) kot primerno za uvajanje programa SPMO v Valoniji. Prvi razvojni koraki metode participativne analize so se pojavili pred petimi leti. Tendenca pri vključevanju mest v SPMO je prvotno bila izdelati analizo po kvantitativni metodi, ki je naslavljala starejše občane v mestu. Kmalu pa se je pokazala možnost po njihovem večjem in bolj sistematičnem vključevanju.

V Valoniji so po mnenju avtorjev ne dvomno opazili, da so seniorji hoteli biti vključeni prek t. i. občinskih svetovalnih

odborov seniorjev. Pri uporabi metode participativne analize lahko postopek variira od mesta do mesta, okvirno pa se uporablja polstrukturirane intervjuje v povezavi z odprtimi vprašanji s področij dobrega počutja, kvalitete življenja, zadovoljevanja potreb, poznavanja storitev in zbiranja predlogov. Občinski svetovalni odbori seniorjev naj vodijo postopke: oblikovanje hipotez, izbor potrebnih informacij, ki se bodo zbirale, izbor metod za obdelovanje podatkov, izbira vzorca za raziskavo, intervjuje s seniorji na njihovem domu, analizo ter izdelavo poročila in priporočil za lokalne politike. Naloga odborov je tudi oblikovanje protokola raziskave od začetka do konca, medtem ko se vzorčenje, ki temelji strukturi prebivalstva, prepusti stroki.

Strokovnjaki s področja promocije zdravja naj usposobijo občinske svetovalne odbore seniorjev na 6-tedenskem usposabljanju. Hkrati s tem naj poteka vsebinska raziskava, ki bo raziskovala strokovnjake in občinske storitve za starejše občane. Ta proces naj poteka eno celotno leto.

Participativna analiza ni edini odgovor, ki se pojavlja na področju starosti prijaznih mest in občin v Valoniji, tvori pa empirično zastavljeno strategijo, ki bolje upošteva potrebe in vire za starejše na lokalni ravni ter strukturirane znanstvene metode, ki so do sedaj manjkale na področju starosti prijaznih mest v tej regiji.

Vira:

Moulaert Thibault, Garon Suzane, Edit. (2016). *Age-Friendly Cities and Communities in International Comparison. Political Lessons, Scientific Avenues, and Democratic Issues*. Springer.

<https://www.who.int/ageing/publications/gnafcc-report-2018/en/>

Ana Gorenc Vujović